

**OSZTRÁK–NÉMET–MAGYAR KONTRASZTÍV NYELVÉSZETI
VIZSGÁLATOK EGY OSZTRÁK–MAGYAR KOMMUNIKÁCIÓS SZÓTÁR
PÉLDÁJÁN KERESZTÜL**

**AUSTRIAN-GERMAN-HUNGARIAN CONTRASTIVE LINGUISTIC
STUDIES: AN AUSTRIAN-HUNGARIAN COMMUNICATIVE
DICTIONARY**

ILLÉSNÉ KOVÁCS MÁRIA¹ – KRISTON RENÁTA²

Absztrakt: A tanulmányban kontrasztív nyelvészeti vizsgálatokat mutatunk be, melynek alapjául egy *Osztrák–magyar kommunikációs szótár* (KRISTON 2021) szolgál. A kontrasztív elemzés során összevetjük az osztrák–német nyelvváltozatot a németországi német, valamint a magyar nyelvvel osztrák egynyelvű, német–magyar kétnyelvű szótár és az *Osztrák–magyar kommunikációs szótár* konkrét szócikkeire támaszkodva. A kontrasztív vizsgálat kizárólag lexikai elemzésre korlátozódik, ezen belül is a jelentésszerkezet vizsgálata és ebből következően az ekvivalenciaviszonyok bemutatása kerül előtérbe. A jelentésszerkezet kontrasztív vizsgálata során szó esik jelentésbővülésről, jelentésszűkülésről, valamint eltérő jelentésről osztrák–német összevetésben és ezen jellemzők kihatásáról az *Osztrák–magyar kommunikációs szótár*ban. Az osztrák nyelvváltozatból kiindulva bemutatjuk a zéró ekvivalencia esetét osztrák–magyar összehasonlításban kulináris területen, és ennek gyakorlati megvalósulását az *Osztrák–magyar kommunikációs szótár*ban.

Kulcsszavak: *osztrák nyelvváltozat, lexikográfia, kétnyelvű szakszótár*

Abstract: This paper presents contrastive linguistic studies based on an *Austrian-Hungarian communicative dictionary* (KRISTON 2021). The Austrian-German language variety is compared with standard German and Hungarian, based on specific lexical items from Austrian monolingual dictionaries, a German-Hungarian bilingual dictionary and the *Austrian-Hungarian communication dictionary*. Here, the contrastive analysis is limited to a lexical analysis, focusing on the structure of meaning and consequently on equivalence relations. The contrastive analysis of the meaning structure deals with meaning expansion, meaning contraction, and divergent meanings when comparing Austrian and standard German and with

---

¹ ILLÉSNÉ KOVÁCS MÁRIA
egyetemi docens
Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
3515 Miskolc-Egyetemváros
illesnekovacs.maria@uni-miskolc.hu

² KRISTON RENÁTA
egyetemi docens
Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézet
3515 Miskolc-Egyetemváros
bolkrist@uni-miskolc.hu

the impact of these features on the *Austrian-Hungarian communicative dictionary*. Starting from the Austrian language variety, the case of zero equivalence in Austro-Hungarian comparisons in the culinary domain and its practical implementation in the Austro-Hungarian communicative dictionary will be presented.

Keywords: *Austrian variety, lexicography, bilingual dictionary*

BEVEZETÉS

Az osztrák–német nyelvváltozat lexikológiai indíttatású vizsgálata során olyan jelenségeket mutatunk be, melyek jelentősen kihatnak a fenti nyelvváltozat szótári ábrázolására kétnyelvű (osztrák–magyar) viszonylatban. Jelen tanulmányban kizárólag a lexikai jellemzőkre és ezen belül is az eltérésekre koncentrálnak kontrasztív megközelítésben. A lexikai eltérések között dominált a jelentésbővülés, a jelentésszűkülés, valamint az eltérő jelentés az osztrák–német nyelvváltozat (a továbbiakban: A) és a németországi német (a továbbiakban: D) között. A jelentésszerkezetbeli különbségek eredményeképpen számos szócikk felépítése eltérést mutat az *Osztrák–magyar kommunikációs szótárban* egy általános német–magyar szótárhoz képest.

1. AZ OSZTRÁK–NÉMET NYELVVÁLTOZAT LEXIKAI SAJÁTOSSÁGAI KONTRASZTÍV MEGKÖZELÍTÉSBEN

Az osztrák–német nyelvváltozattal összefüggésben számos tanulmány született, a legátfogóbb elemzés lexikográfiai szempontból Scheuringer (2001) *Die deutsche Sprache in Österreich* (= A német nyelv Ausztriában) című tanulmánya, hiszen ebben az osztrák–német nyelvváltozat lexikai (2001: 108) jellemzőin kívül a fonetikai-fonológiai (2001: 103), valamint morfológiai (2001: 106) jellemzőkre is kitér a szerzője. Ahogy egy korábbi írásban (ILLÉSNÉ KOVÁCS – KECSKÉS – KRISTON 2021) már rámutattunk, az osztrák–német nyelvváltozattal kapcsolatban domináns szerepük van a lexikai jellegű összehasonlításoknak (elsődlegesen a németországi némettel), így főként az egyes territoriális variánsok kerülnek előtérbe az egyes elemzésekben, l. pl. Scheuringer (2001: 108): *Bub* (A) – *Junge* (D), *Topfen* (A) – *Quark* (D), *Hendl* (A) – *Hühnchen* (D), *Marille* (A) – *Aprikose* (D), *Paradeiser* (A) – *Tomate* (D). Az általános német nyelvkönyvekben is találkozhatunk az osztrák–német nyelvváltozat egy-egy elemével, már kezdő szinten megjelenik néhány alakváltozat, többnyire a németországi némettel és a svájci némettel való összehasonlításban, lásd *Grüß Gott* (A) – *Guten Tag!* (D) (DENGLER – MAYR-SIEBER – RUSCH – SCHMITZ 2017: 30), valamint *Januar* (D) – *Jänner* (A) (DENGLER – MAYR-SIEBER – RUSCH – SCHMITZ 2017: 24).

A használói igény következtében megjelentek Ausztriára „koncentráló” nyelvkönyvek (lásd: <https://sprachportal.integrationsfonds.at/deutsch-lernen/kostenpflichtige-materialien/kursbuecher-mit-oesterreich-schwerpunkt>), ahogy a címükben is szerepel (*Reihe Schritte plus Neu Österreich*), céljuk az osztrák–német nyelvváltozat középpontba helyezése. A korábbiakban említettekhez hasonlóan szintén a lexikai eltérésekre helyeződik a hangsúly ezekben a nyelvkönyvekben is, a nyelvi szintet

tekintve megtalálhatóak A1, A2, A2/B1 és B2 szintű tankönyvek és munkafüzetek, illetve egyéb gyakorlóanyagok is segítik az osztrák-német nyelvváltozat elsajátítását.

A következőkben egy A1-es szintű tankönyvet, a *Schritte plus Neu 1+2 Österreich*-t (NIEBISCH – PENNING-HIEMSTRA – SPECHT 2018) vesszük alapul, és ebben szemléltetjük a lexikai különbségeket az osztrák-német nyelvváltozat és a németországi német között. A kezdő nyelvtanulók számára fontos téma lehet az ausztriai elhelyezkedés szempontjából a foglalkozás, az első fejezetek egyikében kerül sor az egyes szakmák bemutatására (lásd 1. ábra). Az osztrák-német nyelvváltozatban a *Hausbesorger* németországi német megfelelője a *Hausmeister* 'házmester', a *Fleischhauerin* szónak pedig a *Metzgerin* 'hentes' felel meg. Ebben az esetben a gender jelölését is tapasztalhatjuk, hiszen a *Fleischhauerin* szó a *Fleischhauer* nőnemű alakja. A *Pensionist* a németországi németben *Rentner* elnevezéssel használatos, míg a *Rauchfangkehrer* (A) alakváltozata a *Schornsteinfeger* (D). A *Briefträger* elnevezés mind az osztrák-német, mind a németországi németben használatos. Utolsó példaként egy szintén nőnemű alak, a *Trafikantin* (A) jelenik meg a tankönyvben, melynek németországi német megfelelőjét csak körülírással lehet megadni, lásd *Betreiberin eines Tabakwarengeschäfts*.

A foglalkozásokon kívül a lexikán belül eltérések mutatkoznak még az osztrák-német nyelvváltozat és a németországi német között főként az oktatás, a politika, a jog, a közigazgatás, valamint a gasztronómia területén belül is, ezek mindegyike reprezentálva van az *Osztrák-magyar kommunikációs szótárban* (KRISTON 2021).

ÖSTERREICH-SPEZIAL

Berufe in Österreich

Schauen Sie die Bilder an und ergänzen Sie.

- der Hausbesorger
- die Fleischhauerin
- der Pensionist
- der Rauchfangkehrer
- der Briefträger
- die Trafikantin

a Der Briefträger bringt Briefe und Pakete.

b Der _____ arbeitet nicht mehr.

c Die _____ verkauft Fleisch und Wurst.

d Der _____ macht den Kamin sauber.

e Der _____ kümmert sich um ein Wohnhaus.

f Die _____ verkauft Zeitungen und Zigaretten.

1. ábra

Szakmák Ausztriában

Schritte plus Neu 1+2 Österreich Kursbuch A1 (2018: 20)

2. A JELENTÉSSZERKEZET VIZSGÁLATA OSZTRÁK–NÉMET–MAGYAR ÖSSZEVE-TÉSBEN: JELENTÉSBŐVÜLÉS

A jelentésszerkezet vizsgálata során négy jelenséget elemzünk egy-egy példával illusztrálva hármass kontrasztív megközelítésben, melyben az osztrák–német nyelvhasználat, a németországi német, valamint a magyar nyelv kap szerepet. A négy jelenség közül elsőként a jelentésbővülést világítjuk meg, majd szó esik jelentésszűkülésről, eltérő jelentésről és végezetül zéró ekvivalenciáról.

Jelentésbővülésről Horváth Péter Iván szerint akkor van szó „ha egy nyelvi elem – alaki módosulás nélkül – egy olyan valósággrészre utal, amelyet korábban nem jelölt” (HORVÁTH 2015: 157), vagyis „a jelentésbővülés esetén a jelentésterjedelem megnő, azaz a szó a dolgoknak, cselekvéseknek stb. egy szélesebb osztályára kezd vonatkozni” (PETHŐ 2006: 76).

A jelentésbővülés kontrasztív vizsgálatokor a forrásnyelv a németországi német, ezt vetjük össze az osztrák–német nyelvváltozattal, majd a magyar nyelvvel. Jelen esetben jelentésbővülés alatt azt értjük, amikor az osztrák–német nyelvváltozat egy elemének a jelentésterjedelme megnő alaki módosulás nélkül a németországi német egy lexémájához képest. Ez kihatással van az *Osztrák–magyar szótár* szócikkeinek jelentésszerkezetére, vagyis a fent említett szótár szerkesztése során nem vehettük mindig alapul egy általános német–magyar szótár szócikkszerkezetét.

A jelentésszerkezet feltérképezése során a németországi némettel összefüggésben a Duden Kiadó online szótárára támaszkodtunk (www.duden.de) elsődlegesen. Az osztrák–német nyelvváltozat kapcsán a FUSSY – STEINER (2006): *Österreichisches Wörterbuch* volt segítségünk az elemzéskor. AMMON – BICKEL – LENZ (2016) *Nyelvváltozatok szótárára (Variantenwörterbuch)* mindkét esetben nagyon hasznos volt, hiszen a szótár a német nyelv összes változatához kapcsolódóan tartalmaz szótári adatokat, beleértve a németországi németet és az osztrák–német nyelvváltozatot is.

Az általános kétnyelvű szótárak közül a HESSKY–IKER (2018) Német–magyar, magyar–német tanulószótár címszóállományát, szócikkeinek jelentésszerkezetét hasonlítottuk össze Kriston (2021) *Osztrák–magyar kommunikációs szótár* szócikkeivel.

A jelentésbővülés jelenségét a *tapezieren* címszóval szemléltetjük, elsőként a németországi németből vett szócikk jelentésszerkezetét mutatjuk be a www.duden.de-re támaszkodva (lásd 2. ábra).

A jelentések megadásánál jól látszik a két jelentés, melyek közül a második területi megjelölést (österreichisch) tartalmaz, mely arra utal, hogy ebben a jelentésben a szó csak Ausztriában használatos. Vagyis a németországi németben egy jelentéssel bír a szó.

Az osztrák–német nyelvváltozat vizsgálatokor két különböző szótári ábrázolással szembesültünk, az első esetben (lásd 3. ábra) mindkét jelentést megadja a szótár, míg a *Nyelvváltozatok szótárában* (lásd 4. ábra) csak az osztrák–német nyelvváltozatra vonatkozó jelentés megadása történik, azzal a kiegészítéssel, hogy a másik jelentés (‘Wände mit Tapeten verkleiden’) a németországi németben fordul csak elő.

Rechtschreibung INFO

Worttrennung

ta|pe|zie|ren

Bedeutungen (2) INFO

1. (Wände) mit Tapeten bekleben, verkleiden

BEISPIELE

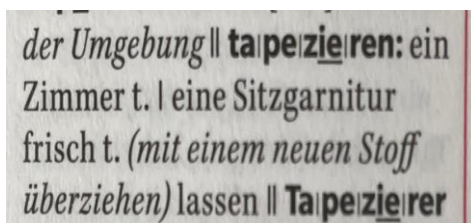
- eine Wand, ein Zimmer [neu] tapezieren
- kannst du tapezieren?
- ein dunkel tapezierter Raum
- 〈in übertragener Bedeutung:〉 die Wand war mit Fotos tapeziert

2. (Polstermöbel) mit Stoff beziehen

Gebrauch

österreichisch

2. *ábra.* tapezieren: www.duden.de

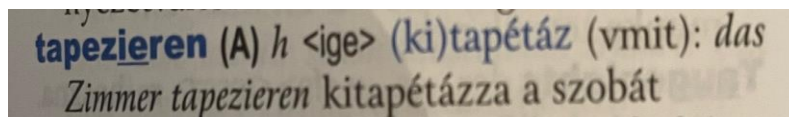

3. *ábra.* tapezieren: Fussy–Steiner (2006: 644)

tapezieren A sw.V./hat: ‚Polstermöbel mit Stoff, Leder etc. neu überziehen‘: *Sessel und Bänke sind mit Webstoff in kräftigen Tönen tapeziert, an eine Wand haben die Betreiberinnen ... Umhängetaschen genagelt* (Kleine Ztg 16. 6. 2013, 19) – Die Bedeutung ‚Wände mit Tapeten verkleiden‘ ist gemeint. – Dazu: **⁀Tapezierer(in)**

4. *ábra.* tapezieren: Ammon–Bickel–N. Lenz (2016: 811)

A fenti egynyelvű online szótár (www.duden.de) jelentésszerkezetét követi Hessky – Iker (2018) *Német-magyar, magyar-német tanulószótára a tapezieren* címszónál, melyhez egy jelentést adnak meg a szerkesztők. A címszó ekvivalense pedig a *(ki)tapétáz* szó (lásd 5. ábra).

5. ábra. *tapezieren*: Hessky-Iker (2018: 517)

Ahogy a korábbiakban utaltunk rá, az *Oszt-rák-magyar kommunikációs szótár* szerkesztése során nem támaszkodhattunk általános, kétnyelvű német-magyar szótárakra, hiszen nemcsak az alakváltozatokban vannak különbségek (lásd fent *Marille–Aprikose*), hanem a jelentésszerkezetben is. Míg a németországi németben a *tapezieren* szónak egy jelentése van, addig az oszt-rák-német nyelvváltozatban két jelentéssel bír a szó, így ezt ennek megfelelően kellett ábrázolni az *Oszt-rák-magyar kommunikációs szótárban* (lásd 6. ábra), vagyis két jelentéssel ('(ki)tapétáz' és 'kárpitoz').

tapezieren (A) *h <ige>* 1. (ki)tapétáz (vmit): *ein Zimmer tapezieren* szobát tapétáz 2. kárpitoz (vmit): *eine Sitzgarnitur tapezieren lassen* ülőgarnitúrát kárpitoztat

6. ábra. *tapezieren*: Kriston (2021)

A vizsgálatok során beigazolódott, hogy a fenti jelentésbővülés definíciója alkalmazható a 'tapezieren' címszónál, hiszen a jelentésterjedelme megnőtt alaki módosulás nélkül az oszt-rák-német nyelvváltozatban a németországi némethez képest.

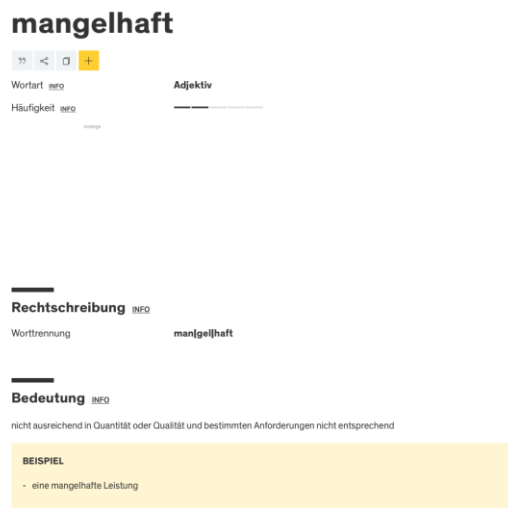
3. A JELENTÉSSZERKEZET VIZSGÁLATA OSZTRÁK-NÉMET-MAGYAR ÖSSZEVETÉSBEN: JELENTÉSSZÜKÜLÉS

A jelentésbővülés definíciójából kiindulva jelentésszükülésről akkor beszélünk kontrasztív megközelítésben, ha egy oszt-rák-német szó vagy kifejezés jelentésének fogalmi köre szűkebbé válik a németországi némethez képest alaki módosulás nélkül.

A jelentésszükülés szemléltetésére a *mangelhaft* címszót választottuk az *Oszt-rák-magyar kommunikációs szótárból* (KRISTON 2021).

A Duden egynyelvű online német szótárban a *mangelhaft* jelentése 'hiányos' és 'hibás' (lásd 7. ábra), a szótár nem tartalmazza a németországi németben előforduló 'elégleges' jelentést érdemjegy értelemben.

Ennek valószínűleg a szófaji eltérés az oka, hiszen a *Mangelhaft* 'elégleges' jelentésben a melléknévi *mangelhaft* főnevesült formája (lásd AMMON – BICKEL – LENZ 2016: 461), a szóalkotási módok közül a konverzióhoz tartozik. A Duden online szótári állományát vizsgálva megállapítható, hogy a konverzióval képzett szavakat nem lemmatizálja a szótár.

7. *ábra.* *mangelhaft*: www.duden.de

Ezzel ellentétben a *Nyelvváltozatok szótárában* (AMMON – BICKEL – LENZ 2016) megtalálható a németországi németben jelentkező 'elégséges' jelentés a *Mangelhaft* főnevesült forma mellett, erre utal a címszó utáni D jelölés. A jelentésmagyarázaton kívül ('zweitschlechteste Schulnote') találkozhatunk az osztrák-német nyelvváltozattal (A) és autentikus példával is (lásd 8. *ábra*).

Mangelhaft D das; -, -: ↗GENÜGEND: *NICHT GENÜGEND A ‚zweitschlechteste Schulnote‘: Sein Abgangszeugnis fällt miserabel aus: In Latein, Griechisch und Mathematik hat er ein Mangelhaft (Welt 29. 9. 2012, 6)

8. *ábra.* *mangelhaft*: Ammon – Bickel – Lenz (2016: 461)

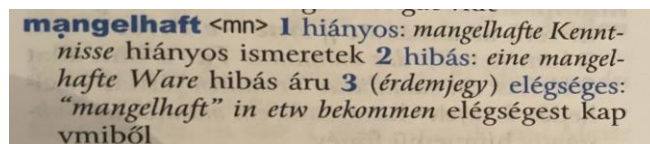
Fussy – Steiner (2006) szótárát vizsgálva (lásd 9. *ábra*) megállapítható, hogy az osztrák-német nyelvváltozatban nem fordul elő a *mangelhaft* 'elégséges' osztályzat jelentésben, vagyis itt a jelentésszűkülés jelensége áll fenn.

9. *ábra.* *mangelhaft*: Fussy – Steiner (2006: 419)

A jelentésszűkülésből következik, hogy más a *mangelhaft* melléknév szótári ábrázolása egy német–magyar és egy osztrák–magyar szótárban. Előbbiben, mely a németországi németet reprezentálja, szerepel az 'elégséges' ekvivalens is (lásd 10. *ábra*),

míg utóbbiban ennek megadásáról le kell mondanunk a fent vázoltak figyelembevételével (lásd 11. ábra).

10. ábra. *mangelhaft*: Hessky – Iker (2018: 353)

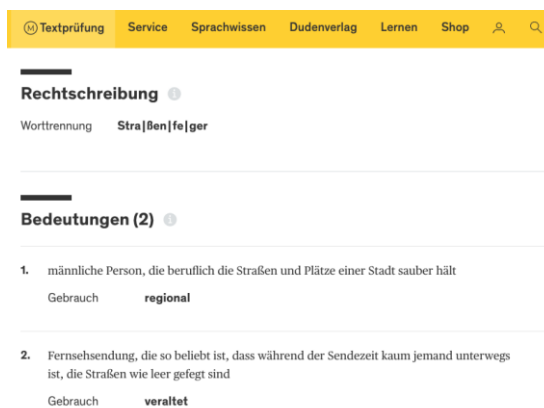
mangelhaft <mn> 1. hiányos: *mangelhafte Kenntnisse* hiányos ismeretek 2. hibás: *eine mangelhafte Ware* hibás áru

11. ábra. *mangelhaft*: Kriston (2021)

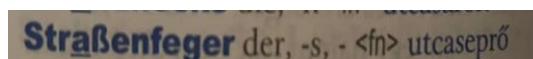
Ahogy a fentiekben a *tapezieren* címszó kapcsán rámutattunk a jelentésbővülésre, úgy a *mangelhaft* esetében egyértelműen alátámasztható a jelentésszűkülés jelensége.

4. A JELENTÉSSZERKEZET VIZSGÁLATA OSZTRÁK–NÉMET–MAGYAR ÖSSZEVE-TÉSBEN: ELTÉRŐ JELENTÉS

Az eltérő jelentést a németországi német és az oszták–német nyelvváltozat között a *Straßenfeger* címszó alapján szemléltetjük. 'Utcaseprő' jelentésben regionális a szó használata a németországi németben (lásd 12. ábra, 1. jelentés, territoriális adat), a második jelentése pedig régies, így csupán egyjelentésű címszóként ábrázolja a Hessky – Iker-féle (2018) szótár (lásd 13. ábra) *utcaseprő* ekvivalenssel.

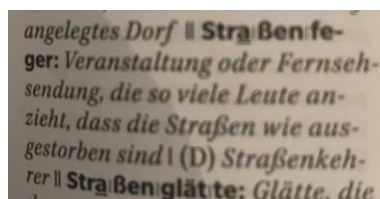

12. ábra. *Straßenfeger*: www.duden.de

13. ábra. *Straßenfeger*: Hessky – Iker (2018: 353)

Az osztrák-német nyelvváltozatot vizsgálva megállapítható, hogy nem használatos a címszó 'utcaseprő' jelentésben, viszont történik utalás a szócikkclábban az osztrák-német variánsra (lásd *Straßenkehrer*). A *Straßenfeger* jelentésmagyarázata az *Osztrák szótárban* (FUSSY – STEINER 2006) 'rendezvény vagy televízióadás, mely olyanira sok embert vonz, hogy közben kihálnak az utcák' (lásd 14. ábra).

14. ábra. *Straßenfeger*: Fussy – Steiner (2006: 419)

A Fussy – Steiner (2006) szótárt alapul véve történt a *Straßenfeger* ábrázolása az *Osztrák-magyar kommunikációs szótárban* (KRISTON 2021). Két jelentést adtunk meg, hiszen elkülönülnek a magyar nyelvben az ekvivalensek televíziós adás, illetve rendezvény esetén. Ha televízióban vagy online sikeres valamilyen adás, akkor azt *sikerfilmnek* vagy *sikersorozatnak* neveztük, rendezvénynél pedig *sikersztori* vagy *sikertörténet* a megfelelő (lásd 15. ábra).

Straßenfeger der, -s, - <fn> 1. (televízióban/online) sikerfilm; sikersorozat: *Straßenfeger* produzieren sikerfilme; gyárt * *ein iranischer Straßenfeger* iráni sikersorozat 2. (rendezvény) sikersztori; sikertörténet: *Das Sanremo-Festival ist in Italien ein echter Straßenfeger*. A sanremói dalfesztivál Olaszországban valódi sikersztori.

15. ábra. *Straßenfeger*: Kriston (2021)

A *Straßenfeger* címszót vizsgálva jól látszik, hogy nem csupán különböző alakváltozatok léteznek a német nyelvű területeken, hanem eltérő jelentéssel is bírhat a szó területi előfordulásától függően.

5. ZÉRÓ EKVIVALENCIA – OSZTRÁK–MAGYAR ÖSSZEVETÉSBEN

A zéró ekvivalencia jelenségét kettős kontrasztív (osztrák–magyar) megközelítésben vizsgáljuk, hiszen az ebbe a kategóriába tartozó szavak Ausztriára specifikusak, így lexéma értékű variánsuk nem fordul elő a németországi német nyelvhasználatban. Három címszót mutatunk be kulináris területről a zéró ekvivalencia kapcsán az *Osztrák-magyar kommunikációs szótárból*, ezek közül az első az *Extrawurst*. A *duden.de* egynyelvű német szótár ugyan tartalmazza címszóként a szót két jelentéssel, viszont a németországi németben csak frazéma elemeként (lásd *jemandem eine Extrawurst braten*) fordul elő. Második jelentése territorális adatot (österreichisch) tartalmaz, mely az osztrák-németben való előfordulására utal.

Mivel a magyar nyelvben nem találtunk teljes, lexémaértékű ekvivalenst az *Extrawurst* szóhoz, valamint a tükörfordítás sem vitt volna közelebb a szó jelentéséhez, ezért a körülírás mellett döntöttünk a *Nyelveváltozatok szótára* jelentésmagyarázata alapján (AMMON–BICKEL–N. LENZ 2016: 217). A képi szemléltetés pedig hozzásegít az *Extrawurst* beazonosításához (a rajzokat készítette: Posgay-Nagy Krisztina).

Extrawurst die, -ë <fn> ≈ marha- és sertéshúsból készült felvágott

16. ábra. Extrawurst: Kriston (2021)

A következő példa a zéró ekvivalencia bemutatására a *Golatsche*. Szótári ábrázolása (lásd 17. ábra) nagyban hasonlít a fenti *Extrawurst* címszóhoz (lásd körülírás és kép), azzal a különbséggel, hogy esetében fennáll a hamis barát jelensége, ezért is tartottuk fontosnak a rajz elhelyezését. A *Golatsche* megfelelője ugyanis nem a 'kalács', hanem 'négyzet alakú péksütemény' (lásd AMMON – BICKEL – LENZ 2016: 288). Leggyakrabban szókapcsolat részeként fordul elő a szó Ausztriában, így kollokáció felvételére is sor került (lásd *Golatsche mit Topfenfülle*). A rajz is ehhez kapcsolódik a használati gyakoriság figyelembevételével.

Golatsche die, -n <fn> ≈ édes, négyzet alakú töltött péksütemény • *Golatsche mit Topfenfülle* túrós batyu

17. ábra. Golatsche: Kriston (2021)

Legutolsó példa a zéró ekvivalencia jelenségére a *Gröstl* (lásd 18. ábra). Érdekessége a fenti két példához képest, hogy a címszónak nem létezik ekvivalense a magyar nyelvben, így körülírást kellett alkalmaznunk, viszont szókapcsolatként (lásd *Tiroler Gröstl*) van magyar megfelelője.

Gröstl das, -s, - <fn> ≈ húsos egytálétel pirított burgonyával olajban sütve • *Tiroler Gröstl* tiroli grösztli

18. ábra. Gröstl: Kriston (2021)

ZÁRSZÓ

Jelen tanulmányban kontrasztív szempontokat követve mutattuk be az osztrák–német nyelvváltozatot egy osztrák–magyar szótár példaanyagán keresztül. A németországi német és a magyar nyelv vonatkozásában az ekvivalenciaviszonyokat vizsgálva megállapítható, hogy a német alakváltozatok mellett különbözőségek vannak a jelentésszerkezetek között is, és ez kihat az osztrák–német nyelvváltozat kétnyelvű ábrázolására. A jelentésszerkezet kontrasztív vizsgálata során négy domináns jelenséget tártunk fel, melyek közé a jelentésbővülés, a jelentésszűkülés, az eltérő jelentés és a zéró ekvivalencia tartozik. Mindegyik esetben a németországi németet, valamint az osztrák–német nyelvváltozatot tartalmazó szótárakat elemeztük, és ezek alapján került sor az *Osztrák–magyar kommunikációs szótár* szócikkeinek a kidolgozására. Az egy-egy vizsgált jelenséghez tartozó szócikkek felépítése megegyezik az adott típuson belül, míg a típuson kívül eltérések mutatkozhatnak (lásd körülírás).

IRODALOM

- [1] Ammon, Ulrich (1995). *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten*. Berlin/New York: de Gruyter.
- [2] Dengler, Stefanie – Mayr-Sieber, Tanja – Rusch, Paul – Schmitz, Helen (2017). *Netzwerk A1*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen Verlag.
- [3] Horváth Péter Iván (2015). *(Ny)elvi kérdések. 100 könnyed ismeretterjesztő cikk*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 173. Inter KHT, Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- [4] Illésné Kovács Mária – Kecskés Judit – Kriston Renáta (2021): Az osztrák–német nyelvváltozat grammatikai és lexikológiai jellemzőinek bemutatása kontrasztív megközelítésben. In: Balogné Bérces Katalin – Hegedűs Attila – Surányi Balázs (szerk.). 2021. *Nyelvelmélet és dialektológia* 5. Budapest: PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék–Magyar Nyelvészeti Tanszék. pp. 141–155.
- [5] Kriston Renáta (2020). Az osztrák nyelvváltozat lexikográfiai vonatkozásai egy osztrák–angol, angol–osztrák gyerekszótár, valamint egy készülő osztrák–94agyar kéziszótár példáján keresztül. *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Philosophica*, Tomus XXIV, Fasc. 1 (2020). Ünnepi tanulmányok Illésné Kovács Mária 60. születésnapja alkalmából, pp. 294–309.
- [6] Niebisch, Daniela – Penning-Hiemstra, Sylvette – Specht, Franz (2018). *Schritte plus Neu 1+2 Österreich*. München: Hueber Verlag.
- [7] Pethő József (2006). *Jelentéstan. Tankönyv a BA-képzés számára*. Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola.

- [8] Scheuringer, Hermann (2001). Die deutsche Sprache in Österreich. In: *Regionale Standards. Sprachvariationen in den deutschsprachigen Ländern*. (Hrsg.) Knipf-Komlósi, Elisabeth – Berend, Nina. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, pp. 95–119.

SZÓTÁRAK

- [9] Ammon, Ulrich – Bickel, Hans – Lenz, Alexandra N. (2016). *Variantenwörterbuch des Deutschen. Die Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol sowie Rumänien, Namibia und Mennonitensiedlungen*. 2., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Berlin/Boston: Walter de Gruyter.
- [10] *Duden Onlinewörterbuch*. Berlin: Bibliographisches Institut GmbH. Dudenverlag. (www.duden.de)
- [11] Fussy, Herbert – Steiner, Ulrike (2017). *Österreichisches Wörterbuch*. 43. aktualisierte Auflage. Wien: Herausgegeben im Auftrag des Bundesministeriums für Unterricht, Kunst und Kultur, <https://www.oewb.at/oebv/oewb/start.xav>.
- [12] Hessky, Regina – Iker, Bertalan (2018). *Német–magyar, magyar–német tanulószótár*. Szeged: Maxim Könyvkiadó.
- [13] Kriston Renáta (2021): *Osztrák-magyar kommunikációs szótár*. Imst: Alphabet Wörterbuchverlag.